

DAJ PITI KRI SVOJI PRAZNI SENCI

Mit o Orfeju in Evridiki

Ekspresionistična igra

Franček Rudolf

Franček Rudolf, rojen 1944, absolviral Akademijo za gledališče, radio, TV in film, oddelek za filmsko in TV režijo. Živi v Ljubljani kot svoboden književnik.

Javnosti se je predstavil najprej z zbirko Pesmi (Dnevi v predalu, 1968), konec lanskega leta pa je izšla v knjigi njegova drama Celjski grof na žrebcu, ki jo je leta 1968 v celoti objavila naša revija. Rudolf je debitiral tudi kot pisec filmskih

scenarijev. Državna založba Slovenije ima v programu za letošnje leto njegovo drugo pesniško zbirko, Sentimentalne elegije; igra, ki jo objavljamo v pričujoči številki, je nastala v letih 1967—1968 in jo ima na programu Mestno gledališče ljubljansko.

OSEBE:

ORFEJ, specialist za možganske operacije

INSTRUMENTARKA

ŠEF ODDELKA, kirurg

NEZNANEC

ORFEJEVA ŽENA

EVRIDIKA

PRIZORIŠČA: Klinika

Doma pri Orfeju

Bar Had

I.

Nekaj desetletij po letu 2000.*

Klinika v velemestu.

Orfej, nevrokirurg, je prišel do enega zadnjih poglavij kirurgije: z različnimi zvoki spreminja kemični sestav možgan, lahko popravlja možgane.

Lahko rešuje celo tiste, ki so bili že več ur mrtvi.

Operacijska dvorana je polna naprav, ki proizvajajo zvočne tresljaje...

Operacija je v teku.

A operacija je tako komplicirana, odvisna od tolikih ljudi in takó zelo vezana na čas, da že samo zato bolnik umre, ker je nujno treba zamenjati enega izmed asistentov, ker si je zlomil roko, na letališču, kjer čakajo namestnika, pa nastane majhna pomota. Orfej ne more čakati, medtem ko še komputerji izračunavajo potek za novo operacijo, jo že mora začeti...

II.

Klinika. Orfejeva soba. Postelja, omare s knjigami.

INSTRUMENTARKA: Prosila sem te, da ostaneš.

ORFEJ: Sovražim klinike. Te svetle stavbe z nizkimi nadstropji. S sobami, ki so kot predali. Vse je belo in avtoritativno. (*Slači haljo, oblači suknjič.*) Tu človek neverjetno sproščeno zaživi. Ali sproščeno umre.

INSTRUMENTARKA: Vem, da se ti nikoli ne sprostiš.

ORFEJ: Ne dotikaj se me. To je minilo.

INSTRUMENTARKA: Zadnjo ploščico v tej kliniki si spremenil v svoje orodje. Klinika te je pa naredila za pesnika. Kljub temu jo sovražiš.

ORFEJ (*prižge televizijo*): Za trenutek si moram odpočiti. Toliko, da naravnam mišice in zajamem sapo.

INSTRUMENTARKA: Ti se nikoli ne sprostiš.

ORFEJ: Ti mi pa nikoli ne nasprotuješ. Deset let narediš vsako minuto tisto, kar hočem.

INSTRUMENTARKA: Nikoli ti še nisem dala napačnega instrumenta. Ti si s svojo natančnostjo in virtuozno spretnostjo rešil ducate življenj, ki niso bila več življenja. Meni pa včasih zvečer postane tesno, ko opažam, da se pravzaprav v glavnih lastnostih ne razlikujem od juke boxa.

ORFEJ: Hvala ti za vse, Pika.

INSTRUMENTARKA: Danes si petkrat zahteval napačen instrument!

ORFEJ: Oh, Pika. Saj je pacientka živa. Šlo pa je za sekunde.

* Zaradi pomanjkanja prostora je tekst skrajšan za slabo tretjino, zato smo izpadle prizore nadomestili s kratko vsebino.

INSTRUMENTARKA: Tudi jaz imam oči. Vseeno še imam oči, čeprav me spominjajo na reflektor. Včasih ti dam to, kar potrebuješ, ne to kar zahtevaš.

ORFEJ: Mogoče je žalostno delati z mano, delati tako, a jaz ti res ne morem pomagati...

INSTRUMENTARKA: Zahteval si napačen instrument. Danes že tretjič. Šlo je za sekundo. Jaz se pa nisem mogla odločiti. Namesto noža si dobil pinceto.

ORFEJ: Kako si skrbna! Potreboval sem pinceto.

INSTRUMENTARKA: S pinceto si zarezal v tkivo, s pinceto si...

ORFEJ: Ni res...

INSTRUMENTARKA: Ne boš rekel, da se ne spomniš...

ORFEJ: S pinceto... ne govori neumnosti... s pinceto vendar ne bi mogel...

INSTRUMENTARKA: Ti sploh ne veš, da je bila pinceta. Kaj sploh govoriš, saj nimaš časa, da bi pogledal, kaj dobiš v roke. Ti ukrepaš, to je vse...

ORFEJ: Vem, da ne bi mogel ničesar narediti brez tebe... vseeno pa...

INSTRUMENTARKA: Ne, ne čutim nobene potrebe po tebi. Ne ponujam se ti. Ne iščem tebe...

ORFEJ: Ti delaš vedno enako. Vsakikrat vse točno enako. Včasih moraš biti počasna, včasih hitra, gledaš moje roke in se jim podrejaš.

INSTRUMENTARKA: Gledam lučke na aparatih.

ORFEJ: Nobena operacija ni čisto taka, kot je bila prejšnja.

INSTRUMENTARKA: Da, vedno najdeš kak nov prijem. A to je samo kos nove rutine na staro rutino. Pa si se mogoče vsega skupaj preobedel. Pravijo ti čarovnik, a ko stalno ponavljaš nekaj umetelnih kretenj, bi ti lahko rekli cirkuški artist.

ORFEJ: Ne prizadevaj si. Človek si res ne sme delati sivih las zaradi reči, ki ga nič ne brigajo.

INSTRUMENTARKA: Me briga. Če te nenadoma odpuste — kaj naj potem delam jaz? Nihče mi ne bi bil dovolj natančen. Ob vsakem bi izgubila živce. Čigava pomočnica lahko postanem?

ORFEJ: Da bi mene odpustili? Kaj nameravajo razstreliti kliniko?

INSTRUMENTARKA: Imajo televizijske posnetke tvojih operacij. Na magnetoskopu so vidni tudi instrumenti. Dve operaciji sta se ponesrečili iz popolnoma neznanih vzrokov. Za zdaj neznanih.

ORFEJ: Ničesar od tega ne vem. Ničesar se ne spominjam.

INSTRUMENTARKA: Zadnjič smo te pol ure pred operacijo prebujali z injekcijami. Ko si prišel, si bil videti kot običajno. Potem si zaspal. Zdrknil si v pijanost kot maturant.

ORFEJ: Draga Pika, kdo ti je to rekel? To je zarota proti meni.

INSTRUMENTARKA: Videla sem. Govoril si o nekem baru. Kaj nisi videl dovolj barov? V svojih sproščevalnih trenutkih? Kaj nisi videl dovolj golih žensk?

ORFEJ (*zakriči*): Če takoj ne zapreš gobca, vešča stara, te mahnem, te mahnem...

INSTRUMENTARKA: Ali veš, da še nikoli nisi kričal? (*Odide.*)

ORFEJ: Počakaj — zakaj te zanima bar Had?

INSTRUMENTARKA: Had?

Včasih. Redko.

ORFEJ: Da, Had, tisti bar z rdeče-črnimi zavesami. Tja hodim plesat.

INSTRUMENTARKA: Piješ?

ORFEJ: Veš, da ne smem piti. Niti kapljice (*zakriči*). Pa kaj te briga.

III.

Orfejev šef ve, da vedno bolj zaostaja za Orfejem, boli ga, ker so mu po Orfejevem vzponu ostali v glavnem rutinski posli, čudi se instrumentarki, ki je opustila tako medicino kot glasbo in se ukvarja samo še z Orfejevimi instrumenti, ki žvižgajo, tulijo, proizvajajo zvoke najrazličnejših barv. S temi zdravilnimi »koncerti« si je že čisto uničila živce.

Šef hoče spati z njo: izkoristi njeno zamorjenost in uspe mu...

IV.

Pri Orfeju doma.

Žena pove Orfeju, da ljubi drugega. To ga sploh ne vznemiri, ker ga ne sme vznemirjati. On in žena sta si toliko časa prizadevala, da bi bilo vse v Orfejevem življenju popolnoma harmonično, da sta si zdaj popolnoma tuja. Otroci Orfeja komaj še poznajo. Žena pa je dobro in skromno bitje, noče ga zapustiti...

ORFEJ: Ko sem si prvič rekel: saj vem, da si tega ne želim najbolj, a tako mora biti. Saj vem, da ji to ni všeč, tudi njej ne, a tako mora biti.

— Takrat se je začelo.

ŽENA: Si mi lagal?

ORFEJ: Mnogokdaj, ko sem te mislil nahriliti; zakaj si tako peklensko otročja? Zakaj si tako dolgočasna? Sem ti raje kupil rože.

ŽENA: Kolikokrat mi kupuješ rože...

ORFEJ: Nikoli se te nisem upal pustiti; vedno sem mislil, podrl ji bom ves svet, ostala bo sama in slaba...

ŽENA: In ponoči ne bom čutil njenih rok na svojih ramenih, njenih oči pred svojimi, njenih besed v medli svetlobi...

ORFEJ: Točno tako.

ŽENA: Zakaj naj bi te jaz pustila? Zadovoljna sem s tabo; v vedno bolj drzne in presenetljive operacije se spuščáš. Začel si veliko ljubezen z mano, zdaj pa me uporabljaš za spodbudo pri delu. Saj ne moreš biti drugačen kot si — od jutra do večera si na kliniki, vsaj z mislimi. Dober si pa in nežen. Ni to dovolj?

ORFEJ: Je. Dolgo ti je bilo dovolj.

ŽENA: Oh, na mojega »fanta« misliš. Na »ljubimca«. Saj se to že končuje. On bi se nadvse rad poročil z mano. Jaz pa ga jezim.

ORFEJ: Pripoveduješ mu, kako izjemnega in kako čudovitega moža imaš. In kako ga ljubiš neumno kot prvi dan.

ŽENA: Res je. — Marsikaj pravi moj »Ljubimec«; pa saj me bo pozabil. Kmalu. Že čez mesec.

ORFEJ: Zdaj vem, da si odrasla. Da, postala si odrasla. In lahko te zapustim.

ŽENA: Kako lepega se delaš. Ti si me zapustil že davno, davno. Seveda, oditi ne moreš: za take odločitve ni prostora v programih tvojega delovnega tedna. Živiš ob meni in ne pomisliš name. Ne ganem te. Včasih sem jokala, včasih sem se grizla in telefonirala na kliniko, da se mi je pravkar zgodila huda nesreča in se moraš pri priči vrniti k meni. Pa si prihajal ves zbran in nežen. Pa kaj potem?

ORFEJ: Misliš, tako kot živiva, lahko živiva še dalje?

ŽENA: Seveda. Saj ti iz nobene ženske ne bi mogel kaj več potegniti. Ženska je kot morje. Ti pa imaš le štiri ali petkrat na teden čas, da za kakšno uro malo ribariš.

ORFEJ: Če bi zapustil tebe, bi s tem zapustil del sebe.

ŽENA: Beži no: Ti si sebe že davno zapustil. Pozabil si se v kakšni garderobi. Seveda pa ne moreš pustiti na cedilu svojega dela in svojega dnevnega reda. In k tvojemu normalnemu funkcioniranju spadam tudi jaz, točno takšna, kakršna sem. V tej obleki, ki ne vznemirja živcev. In s to barvo las, ki je tvoja najljubša barva. In s tem telesom, ki te krmi kot požrešnega raka.

ORFEJ (*pogleda na uro*): Pol enih je. Jutri moram vstati ob šestih. Prosim, bodi tako dobra in odpri pipo v kopalnici.

ŽENA (*vidim, da sva pravzaprav srečen par*): Takoj, dragi. (*Steče v kopalnico.*)

V.

Bar Had. Orfej in Neznanec sedita na visokih stolčkih. Pred njima ogromna steklenica pijače. Okajena sta. Z varnostnimi pasovi sta pritrjena na pult, da ne bi padla.

NEZNANEC: Kadar ljubiš, ljubiš samega sebe. Žal se temu ne moremo, izogniti.

ORFEJ: Da, samemu sebi se ne moreš izogniti.

NEZNANEC: Ljubezen pa je nekaj vredna, kadar ljubiš drugega bolj kot sebe. To je pa nemogoče. Če bi pozabil na samega sebe, na svoje življenje, samo zato, da bi koga drugega postavil nadse — bi se izbrisal, postal bi cvetlica. In ko bi bil apatičen, bi ne mogel ljubiti. Poznal sem dekle, ki je ljubilo fanta, tako da je zanj zapustilo vse, ki so jo ljubili. Pa svoje delo pa svoje misli pa svoje želje — potem

ga je pa dobila, a bilo ji je čisto vseeno, kaj on pravi in kaj počne. Zapila se je od dolgega časa, medtem ko je on iz obupa napadal gimnazijke.

ORFEJ: In vendar je taka ljubezen edino, kar si želimo.

NEZNANEC: Veseli smo, da se nam želja ne izpolni.

ORFEJ: Si vesel, da živiš.

NEZNAEC: Vesel. Vesel sem, da se vsako jutro prebudim. In da sem mlad, šestinpetdeset let mi je komaj. Če bi mi kdo rekel: Daj, tu pred vratmi stoji tvoja največja ljubezen, ta, ki jo iščeš vse življenje. Ob njej se boš pomladil. Preživel boš z njo mladost, sama lepa poglavja, pa zrele leta — sama vroča poglavja, pa . . . vse lepo boš preživel v kratkih ostrih zamahih. In v enem dnevu boš prazen in star. In smrt ti bo v užitek, kot trudnemu popotniku kozarec vode.

ORFEJ: Če natančno premisliš — tako bi živel več, kot si dozda. In več kot boš.

NEZNANEC: In vendar ne bi mogel. Jaz, fantek, sem vesel, da sem mlad.

ORFEJ: Smejati se moram. Zakaj potem človek sploh živi?

NEZNANEC: Živi zato, da ne bi živel.

ORFEJ: Nor si. Prav pa imaš. Življenje se nam na široko odpira. Daje nam vse, kar želimo. Življenje se nam daruje, da ne bi živeli. In res ne opazimo, kako prav nič ne živimo.

NEZNANEC: O, opazimo. Nekega dne nam vse postane jasno. Še dvakrat viski!

ORFEJ: Potrebno je sanjati, kaj?

NEZNANEC: Kako vse veš. Da, moramo si dopovedovati, da živimo. Vsako jutro si najprej četrto ure ponavljam: Živiš, živiš, živiš. Potem si osnažim zobe.

ORFEJ: In kje so tu sanje?

NEZNANEC: Sanje? Sanje niso prav nič lepega; sanje, to so tiste barvne slike, tiste sličice na vrtiljaku, ki se podijo pred našimi ožetimi možgani, ko spimo. Sanje so kot neprodorna zavesa. In smisel sanj je v tem, da mižiš. V tem, da ničesar ne vidiš.

ORFEJ: To je pa raca.

NEZNANEC: Verjemi, izkušen sem. Glej, kot da je lepa ljubezen pred vrati. Ti pa rečeš: premlad sem še — če natančno premisliš —, tudi ko imaš sedemdeset let, si dvajset let mlajši od devetdesetletnika. Dojenček ni toliko mlajši od zrelega mladeniča. Vidiš, tako rjoveš: Premlad sem še. In se skriješ. In to so sanje.

ORFEJ: Samo nekaj me preseneča; kako da tega nisem vedel?

NEZNANEC: Če bi bil umetnik ali če bi bil polbog, upravnik nad življenjem in smrtjo, če bi držal smrt v rokah, kot da so primež, bi pa to vedel.

ORFEJ: Pravijo, da sem tak, kot si rekel. Jaz sem Orfej, kirurg in kemik.

NEZNANEC: Orfej? Ti držiš smrt v rokah? Vendar ne svoje. Neguješ lučke življenja. Vendar, kje imaš ujeto svojo lastno svetlobo? Revez si, kot smo vsi drugi. Prav ničesar ne veš, razen če ti kdo kaj pove.

ORFEJ: Nekaj pa imam.

NEZNANEC: Denar imaš. Plačaj naslednjo rundo.

ORFEJ: Ne. Imam svetlobo. Lučko. Pesmico.

NEZNANEC: Pijan si.

ORFEJ: Imam jo!

NEZNANEC: To dekle ima oči iz ledu.

ORFEJ: Nisem gledal njenih oči.

NEZNANEC: Njen nasmeh je žrelo morskega psa.

ORFEJ: Simpatičen morski psiček.

NEZNANEC: Ta ženska nima trohe očarljivosti. Niti kančka ljubke popustljivosti ni v njej.

ORFEJ: Kot britvica je.

NEZNANEC: Da, kot britvica na očesu.

ORFEJ: A ima razkošne boke.

NEZNANEC: Dovolí, da se smejem. Nje nima nihče. Nihče ne more imeti ledu, nihče ne more imeti vode.. Ledu ne moreš nositi na srcu. Vode pa še manj.

ORFEJ: Ti gledaš posameznosti. Ti si mlad. Ti si otrok. Ti sanjaš — kako bi vedel? Jaz imam rad to vodo. In v njej sem prebudil ritem.

NEZNANEC: Vedno je plesala. In vedno je dobro plesala, vedno se je učinkovito in temeljito slekla.

ORFEJ (*ga pogradi, hoče ga vreči s stola*): Molči, tepec! Ti ne moreš vedeti, da ni plesala tako! Ne tako kot pleše zdaj! Pa če je iz kamna: ta njen ples danes ti vrta skozi telo kot zobozdravniški sveder!

NEZNANEC: Telo tega dekleta prestreže vsako kretnjo kot morje; bruha pa kretnje kot morje valove. Tako je čutna, da plesati sploh ne more. Ti pa govoriš, kot da je še nisi videl gole. Govoriš, kot da še nikoli nisi videl gole ženske?

ORFEJ: Nisem še videl take ženske.

NEZNANEC: No, gola je. Zdaj je gola. In če si odkrit, taka, kot vse druge. Ko so gole, so vse enake. Meso. Vsaj malo tekstila mora biti — tekstil je kot kruh.

ORFEJ: Jaz gledam orkester. Kako igrajo.

NEZNANEC: Proč gledaš, ne? — Res, jaz ne morem vedeti, kako pleše. Zame je gola ženska gola ženska. In deset golih žensk je deset golih žensk. Vse imajo vrteče se segrete kotanje. Vem pa, tale je olupek. Olupek!

ORFEJ: Zdaj gledam dno tega kozarca.

NEZNANEC: Poglej njo! — Ni težko sanjati o lutkah, teže je pogledati jih in videti, da smo tudi sami izgubili svoje dimenzije. Beži, preden ne umreš. Ne umreš od nje.

ORFEJ: Ne bom.

NEZNANEC: Saj sem vedel, da tako misliš. A naredi drugače kot misliš, Beži!

ORFEJ: Natakaj, še eno rundo!

NEZNANEC: Priznaš, da ni v njej življenja niti za pol dlake? Da ni ne lepa ne simpatična ne užitna?

ORFEJ: Saj je res.

NEZNANEC: In kaj potem?

ORFEJ: Rad jo imam.

VI.

Šef zahteva od Orfeja, naj neha piti in ponočevati. Orfejevi zelo poetični razlogi se mu zde otročji. Šef predlaga Orfeju, da se loči od žene in si Evridiko pripelje na dom.

Orfej se upre: največja Evridikina vrednost je v tem, da se je ne da ukloniti, postaviti v vitrino. »Če bi njo zaprl, bi zaprl tudi sebe...«

Šef vidi, da je ta povprečna plesalka striptiza postala Orfeju simbol, čudna iluzija, neka vera... In tako Orfeja suspendirajo. Ne sme več operirati.

VII.

Klinika.

Orfejeva soba.

INSTRUMENTARKA: Zakaj se nisi branil? Kolegij zdravnikov gor ali dol, ne morejo te kar tako premeščati kot čistilko.

ORFEJ: Na oddelku za raziskave bom delal eksperimente. Eksperimenti so me vedno veselili.

INSTRUMENTARKA: Nikoli nisi imel časa zanje. Zato si pa toliko odkril.

ORFEJ: Zahteval je, da pustim Evridiko.

INSTRUMENTARKA: Zahteval je, da ne pustiš dela.

ORFEJ: Saj operiram.

INSTRUMENTARKA: Operiral si. Enaindvajset pacientov ti je umrlo drug za drugim.

ORFEJ: Ni šlo.

INSTRUMENTARKA: Saj to je tisto, ne gre več. Tebe pa ne prizadene.

ORFEJ: Misliš, da zato, ker grem vsako noč v bar k Evridiki?

INSTRUMENTARKA (po kratkem premoru): Pred leti, davno, si bil otrok, Orfej?

ORFEJ: Kaj je to važno?

INSTRUMENTARKA: Si skakal po dvorišču kot vsi otroci?

ORFEJ: Zbiral sem znamke.

INSTRUMENTARKA: Mislila sem si. — Ampak ni važno, saj kje imamo napisano, da smo sploh kdaj bili otroci?

ORFEJ: Imel sem sedem tisoč znamk.

INSTRUMENTARKA: Glej, glej, že kot otrok si veliko dosegel. Ni čudno, pa ti je bilo pretežko biti eden izmed kirurgov. Trudil si se dan in noč, trudil si se največ...

ORFEJ: Mnogo jih je bilo slabših od mene.

INSTRUMENTARKA: Mnogo je bilo večjih. Večina pa je bila na las taka kot ti.

ORFEJ: To je zgodovina. Če sam ne vem več točno, kdaj že sem se lotil možganske kirurgije...

INSTRUMENTARKA: Pred tem si skušal biti psihiater.

ORFEJ: Drugi so imeli več smisla za poslušanje zgodbic.

INSTRUMENTARKA: Tudi violino si igral dve leti.

ORFEJ: Tista neumnost! Ves dan si daješ delo z nekaj nitkami živalskega črevesja!

INSTRUMENTARKA: Ni ti bilo težko zapreti se kot menih v belo celico, ki ima eno samo okno — pettisočvatni žaromet, okno, v katerem ne moreš gledati. Mogoče pa ti je bilo težko pozabiti na zdravljenje ošpic ali na operiranje slepiča?

ORFEJ: Sploh ne.

INSTRUMENTARKA: Ko sva se spoznala, si imel že sto in sto pincet in skalpelov in preparatov...

ORFEJ: Vsekakor sva se česa naučila...

INSTRUMENTARKA: Takrat si imel tisoče gibov in tisoče idej... tisočkrat si ponavljal vsak gib — in ostajalo ti je vedno manj gibov. Tvoji prsti so postajali vedno drznejši — in vedno bolj zaslužnjeni.

ORFEJ: Če bi si na začetku predstavljal, kako je vsa stvar težka, bi bil čisto brez moči.

INSTRUMENTARKA: Ostalo ti je pet, šest izbrušenih gibov. Pet, šest šahovskih potez. Ideje pa si zavrgel ali uresničil: niti ena ti ni več ostala.

ORFEJ: V tem času sem se poročil, prepotoval sem pol sveta, hodil sem v kino in v cirkus, celo napil sem se včasih...

INSTRUMENTARKA: Ne vprašujem te, kaj si delal takrat, ko si spal.

ORFEJ: Imam trden spanec.

INSTRUMENTARKA: Kadar lahko delaš, kar hočeš, ne delaš ničesar. Ti misliš, da se zabavaš in se igraš. Človek je čuden stroj: zabava se lahko samo s svojim delom, s tem, kar ustvarja in ljubi, igra se lahko samo z resnimi grozljivimi rečmi. Vse drugo je ubijanje časa.

ORFEJ: Zabava me kino.

INSTRUMENTARKA: Ker vidiš v njem svoje življenje, gledaš slike, obenem pa predeluješ svoje sanje in svoje misli — samega sebe.

ORFEJ: Rad igram karte. Karte — to je tako simpatična igra...

INSTRUMENTARKA: Sam veš, da igraš za denar. Tiste vsote, ki jih zaigraš ali priigraš, ti ne pomenijo ničesar, a denar je vseeno simbol.

ORFEJ: Ne igram za denar.

INSTRUMENTARKA: Potem igraš za čast, čast ti pa pomeni še več, čast, to je tvoje delo; nič ne pomeni, če bo kdo rekel, slaven kirurg je, toda

slabo igra karte. A vseeno se ne moreš prepričati, da ne bo ta ali oni povezoval tvoje otročje kvartaške časti s častjo tvojega dela.

ORFEJ: Ti hočeš reči, da ne poznam ničesar kot svoje delo in simbole svojega dela? Je branje časopisov in objemanje svojih otrok samo projekcija mojega dela?

INSTRUMENTARKA: Nekaj zelo podobnega.

ORFEJ: Včasih zalivam paradižnike: vrtnar sem.

INSTRUMENTARKA: Tudi ko bi imel veliko veliko časa za zalivanje paradižnikov — tega ne delaš s strastjo. Tega ne delaš za biti in ne biti. Saj drugače ne bi mogel dovoliti, da v našem mestu najmanj petdeset vrtnarjev prideluje večje, bolj sočne, bolj rdeče in okusne paradižnike kot ti. Poleg tega — paradižnike zalivaš z vodo, svoje bolnike pa s kemikalijami in ultrazvoki.

ORFEJ: Kako veš vse to?

INSTRUMENTARKA: Tudi z mano je isto. Bila sem trikrat poročena in vsakokrat sem opazila, da ravnam z možem kot s pincetami.

ORFEJ: Nekoč si pričakovala otroka.

INSTRUMENTARKA: Da. A treba je biti pošten. Zakaj bi čakala devet mesecev na eno pinceto več.

ORFEJ: Če v tebi ni ljubezni, v meni je. Oprosti, če je bila vsa ta pustolovščina z vojno proti smrti prenatana in prezapletena — oprosti — neumno je, če se upravičujem človeku, ki je padel, ko sva tekla v napad z ramo ob rami — vseeno: vsaj ne dolži tistih, ki so preživeli. Niso krivi, da še živijo.

INSTRUMENTARKA: Kdor ima iluzije, je kriv.

ORFEJ: To je tako prijetno.

INSTRUMENTARKA: Zate morda. Onih enaindvajset mrtvih pa tako ničesar več ne ve.

ORFEJ: Imaš prav: leta in leta sem čepel v celici svojih razmišljanj in svojih drznih poskusov. Ampak prav zato potrebujem Evridiko: Zdaj, ko sem srečal njo, se je vse spremenilo. Jaz sem se spremenil. Ona je svetla kot poletni dan.

INSTRUMENTARKA: Pustil si operacije na možganih, svojo staro ljubezen, zdaj se z nevajenimi, preveč hitrimi rokami ukvarjaš s površino nekega telesa. Prste, ki jih je vodila volja, vodi zaspanost. Prsti, ki so držali hladne kose kovine, drže zdaj vlakna dozorevajočega mesa. Razpet si med dve ljubezni: raztrgan si na pol in pol. In tako si popolnoma brez moči.

ORFEJ: Evridika pravi, da sem močan. Njena otrdela čustva sem ganil. Veš, to je lep občutek, da si nekaj premaknil tudi brez kemikalij in ultrazvoka. Naučil sem jo peti. Pomisli, pred leti je pozabila peti, pozabila je vse tiste lepe naivne pesmi o pomladi, pa o otrocih, ki se drže za roko, pa o ljubezni — vedno se je samo slačila, pa je pozabila. Jaz pa sem jo tako razdražil. Njenemu obupu sem dal prostor, da se je pomiril. Njeni ljubezni ravnino, da je začela rasti.

INSTRUMENTARKA: Slišala sem govoriti — to od šefa, on jo je videl, mogoče pa si zmišljuje — da je telesno nedorasla; da je seksualno premalo razvita za svoja leta, pa je tudi psihološko ostala otrok. Ampak čisto vseeno: Ti nisi imel časa ne za svoje telo ne svoja čustva, ona pa se je lahko dan na dan gola kot rosno jutro razdajala čredam moških. Lahko se je naredila lepo ali grdo, pohotno ali nedolžno, milo ali kruto, lahko je premerila sleherni kotiček svojih čustev, pa vsak milimeter svoje kože.

ORFEJ: Evridiko sem moral srečati, da sem videl, kako sem prebudil človeka in mu dal živeti.

INSTRUMENTARKA (*izziva*): Prebudi v Evridiki sebe. To ti ne bo težko: saj je ona v tebi prebudila sebe.

ORFEJ: A tako, v meni se je prebudila mišičasta plesalka striptiza. Dekle, ki je ognjevito in brezbržno in samo sebi zadostno?

INSTRUMENTARKA (*se norčuje*): Mislim. Ne vem pa, če se je v Evridiki prebudil iz mrzle volje sestavljen intelekt, intelekt, ki hoče v zaletu spremeniti svet.

ORFEJ: Včasih me preseneča, kako bedasto, banalno govori. Včasih pa čutim, da je zrela in so njene misli jasnejše in globlje od mojih.

INSTRUMENTARKA: Kaj si ti kdaj lahko ves dan razmišljal, zakaj žabe niso pravokotne? Ali pa: zakaj gre ura naprej in ne nazaj? Si kdaj lahko zlorabljal svojo voljo zato, da si si skušal sugerirati, kako trafika, pred katero stojiš, ni trafika, temveč postaja žičnice. To dekle zna igrati sedemintrideset vrst kart, sem slišala, pa tudi šah, ki si ga ti že davno pozabil.

ORFEJ: Nisem suženj samega sebe tako kot ona. Lahko ravnam svobodno, ustvarjalno, neponovljivo.

INSTRUMENTARKA: Neskončen berač si pred njeno ritjo, ki je rit umetnice. Res da slabe umetnice, a umetnice vseeno. — Daj, posveti se gledanju Evridike. Objemanju Evridike. Ljubezni do Evridike.

ORFEJ (*se prestraši*): Ti misliš, da ljubim Evridiko?

INSTRUMENTARKA: Poznam te veliko bolje kot sebe. Več sem te opazovala kot pa sebe. V teh letih sva se čisto izenačila, niti opazila nisva, da sva bila vmes tudi prijatelja; danes se naju nič več ne dotakne tisto, ko sva bila nekoč, nekakšna ljubimca. Ti ljubiš Evridiko. Ljubiš jo bolj kot samega sebe. To je pravilno. To je lepo. Je pa tudi škodljivo in nevarno. Ljubiti tako zelo — to pomeni klicati vse mogoče in nemogoče posledice. Taka ljubezen je kot piščal: če piskaš nanjo, kličeš vse stvari tega sveta. Vse stvari tega sveta so kot kače in že dvigajo glave.

ORFEJ (*vstane*): Moram jo čimprej videti.

INSTRUMENTARKA: Pošteno pusti stvari, ki jih ne ceniš preveč. Posveti se žongliranju po barih, saj prste imaš kar spretne. Ne prihajaj več na kliniko.

GRFEJ: Ti mi tega ne boš govorila.

INSTRUMENTARKA: Ne bom te hotela poznati. Če ti pa spet pustijo operirati, ti ne bom več pomagala.

ORFEJ: Našel bom drugo.

INSTRUMENTARKA: Če boš, pa boš.

ORFEJ: Pika, saj to je nemogoče. Ti ne znaš nič drugega kot delati z mano, kaj znam pa jaz brez tebe, saj tudi jaz nisem nič...

INSTRUMENTARKA: Le tako je še vsaj kanček upanja, da se boš kdaj zares vrnil sem...

ORFEJ: Saj sploh ne morem misliti brez tvojih pincet...

INSTRUMENTARKA: Orfej, pozabljaš, da boš zdaj samo še raziskoval...

ORFEJ: Jih bo že minilo... jih bo že minilo... pa vsaj da se pogovarjam s tabo, da te vidim...

INSTRUMENTARKA: Ne bom ostala pri tebi. Ne zdaj ne kasneje.

ORFEJ: Evridiko bom videl samo vsak teden enkrat. Operiral bom manj.

Vsakikrat se bom dolgo pripravljaj... pripravljala se bova... Evridika... Ne, ne gre: človeka rešiš, ali pa umre. Ni se mogoče pogoditi.

Uspeš ali ne uspeš. Da, ne. Da, ne.

VIII.

Pri Orfeju doma.

ŽENA: Včeraj zvečer te ni bilo domov.

ORFEJ: Saj sem ti povedal, kako je.

ŽENA: Včeraj sem te čakala. Včeraj je bil dan, ko sva običajno...

ORFEJ: Saj imaš ljubimca.

ŽENA: On včeraj ni bil važen. Morala bi zaradi tebe: zaradi tvojega delovnega ritma.

ORFEJ: Saj ničesar posebnega več ne delam.

ŽENA: Ne razumem.

ORFEJ: Premestili so me na oddelek za znanstvene raziskave.

ŽENA: A se je poznalo, ker sem imela ljubimca? Sem bila premalo pozorna s tabo? Sem te utrujala, si bil potrta zaradi mene? Moraš mi povedati!

ORFEJ: Ne, sploh nisem mislil nate.

ŽENA: Ali je vseeno, če me vsak večer vidiš, če sem vedno s tabo, če...

ORFEJ: Morda ni potrebno.

ŽENA: Seveda, če ne delaš več.

ORFEJ: A ljubimcu nisi potrebna?

ŽENA: Ne. On ne dela ničesar takega, da bi mu bilo kaj potrebno. On je po svoje svoboden: lahko dela, kar hoče in kakor hoče. Lahko ima več žensk ali eno samo, lahko je zaljubljen, lahko pa samo gre v kako posteljo... z menoj je prisrčen in zelo me razburja...

ORFEJ: Lepo.

ŽENA: Tebi nisem potrebna. Odšla bom. Nočem, da bi se karkoli spremenilo. Vse bo čisto tako kot prej. Imenitno sva začela najino ljubezen;

potem pa si me leta in leta uporabljal za poživilo. Ne očitam ti. Navadila sem se. Zdaj bom pa odšla.

ORFEJ: Pa otroci?

ŽENA: Imel jih boš s tisto ... s tisto ...

ORFEJ: Ona ne more imeti otrok.

ŽENA: Otroci so moji. Jaz sem ti bila le predigra; spal si s svojimi aparati. Ti nisi oče svojih otrok; pač pa si oče svojih izumov.

ORFEJ: Nič ne izumljam.

ŽENA: Žrtvoval si svoje izume, da bi njo bolj ljubil.

ORFEJ: Sama veš, da ni res. Samo slučajno se je zgodilo, kar se je.

ŽENA: Je ljubezen močnejša kot smrt? Kot vera v iluzije?

ORFEJ: Ne recitiraj, ne recitiraj tujih oslarij!

ŽENA: Ljubiš žensko, ki te ne ljubi.

ORFEJ: Če me ti ljubiš, oprosti.

ŽENA: Od koga je odvisna ljubezen? Od tebe? Od nje? Od obeh?

ORFEJ: Odgovoril bi ti, če bi vedel. (*Orfej da ploščo na gramofon.*) Menda je ljubezen, ljubezen sama po sebi. Po mistični logiki. Po naključju.

ŽENA: Ti si premočan, Orfej. Preveč oblikovan. Zato je ljubezen vedno odvisna samo od tebe samega. Zato je vedno težja kot ti. — Vedno si se delal finega in govoril: Ne, tega nočem. Počakajva. Vseeno si vsak poljub izsilil vsaj trenutek prej, kot bi ti ga sama dala. In vsako uro si hotel, še preden se je rodila. Upaš, da si se spremenil?

ORFEJ (*vkluči gramofon; Beethoven; nekaj zelo veličastnega*): Zakaj sem tvezel tvojim staršem? Ko si pa tako rada igrala karte ...

ŽENA (*stopi k omari, vrže nekaj stvari v kovček, gre proti izhodu*): No, prav, seži vase in me iztrgaj! (*Odide.*)

ORFEJ (*dalje posluša glasbo*).

IX.

Bar Had. Plesalkina garderoba.

EVRIDIKA: Ne hodi mi preblizu. Bojim se te.

ORFEJ: Kako ti pa naj pojem?

EVRIDIKA: Tudi tvoje pesmi se bojim. Pesem pa ni tako močna — in zato je lepa.

ORFEJ: Moja pesem je nasilna tako kot jaz.

EVRIDIKA: Nasilno jo bom zaplesala in jo odpodila. Potem se bom tudi tebe nekoliko manj bala. In lahko bom ugasnila luč in zaprla oči.

ORFEJ: Potem me morebiti ne boš videla.

EVRIDIKA: Še preveč te bom gledala. Še preveč blizu mi boš. Borim se s tabo in te premagujem: prepojim te s svojimi snovmi in s svojimi oblikami, postajaš mi podoben, kot da sem ti sestra, ko pa te pogledam v zrcalo, se skoraj več ne spoznam: ti si prebudil na mojem obrazu neke črte, ki se jih bojim.

ORFEJ: Pleši. *(Orfej zapoje neko trenutno moderno popevko. Poje jo slabo, a z zelo čudnim glasom in s čudno neprizadetostjo. Pesem deluje grozljivo. Orfej se trudi, da jo poje čimbolj počasi. Razsekava jo.)*

EVRIDIKA *(Začne počasi plesati. Boji se svojih gibov, poskuša drugega za drugim ukrotiti, potem se navadi nanje, postane pogumnejša, celo agresivna: vrže s sebe nekaj kosov obleke.)*

ORFEJ *(jo svari)*: Evridika, raje pleši!

EVRIDIKA *(se mu smeje)*: Ti se bojiš mene. Kakšna sprememba. Kadar srečaš človeka, misliš, vidim ga takega, kot je. A vidiš ga grdega, če se hočeš znesti nad njim, z njim razjeziti, vidiš ga nežnega, če se hočeš z njim potolažiti. Ti se hočeš z mano dvigniti nad oblake, zato me vidiš lahno kot dih, hitro kot pesem. — Poješ kot otrok, to me tako razburi, postane mi toplo pri srcu in zajokala bi od obupa.

ORFEJ: Evridika, ti si kot gozdna živalca, polh ali veverica ali miška, ti si živalca, ki je nepomembna in nevarna — ki je v naših predstavah kot košček pravljice, košček pravljice za otroke.

EVRIDIKA: Nisem živalca.

ORFEJ: Tvoja stegna rišejo pod krilom težke črte, kot da so iz marmorja. Napetost tvojih bokov se pod dlanjo ne vda. Ti si izklesana iz neke anorganske snovi, ki je šele v tvoji obliki po čudnem naključju začela živeti ...

EVRIDIKA: Saj se premikam naprej, nazaj, na levo, na desno, temu praviš ples.

ORFEJ: Kako da plešeš, saj ne pojem.

EVRIDIKA: Saj ne plešem po tvoji pesmi, saj ti ne znaš peti; saj ne znaš dajati ritma: jaz plešem tako, kot hočejo moje noge. Jaz mečem ramena tako, kot hočejo moje prsi in prsi tako, kot hočejo ramena in trebuh tako, kot hočejo noge in noge, tako, ...

ORFEJ: ... kot hoče trebuh. Torej si morje, ki valovi in se hoče naveličati valovanja. Valovi skočijo do ene obale, se odbijajo, pa se pode čez valove, ki so šli za njimi, ti se odbijajo in dohitijo prve, ko se vračajo ... eni čez druge in vedno jih je več, in če ne gre drugače, gomaze nekje pod gladino in postanejo ribe — oživijo, da oživijo.

EVRIDIKA: Ti si neumen. Jaz nisem ne val ne riba. Tudi plesati ne znam. Jaz nisem nič.

ORFEJ: Kaj se ne čutiš? Se ne držiš v rokah svoje lastne kože?

EVRIDIKA: Ti me čutiš.

ORFEJ: Saj se lahko pogledaš.

EVRIDIKA: Ne gledam se.

ORFEJ: Kaj te čisto nič ne vznemiri, če si gola? Ko se slečeš?

EVRIDIKA: Gola ali oblečena, kako naj to vem? Enkrat te zebe, drugič ti je vroče, a to je odvisno od vremena ali od centralne kurjave; gola? A sem gola, ko sem s tabo v postelji? Pa saj takrat sva v temi in človek res ne ve? ...

ORFEJ: Včasih prižgem luč.

EVRIDIKA: Tvoje oči pa so polne strasti in ničesar ne vidiš.

ORFEJ: Ne strasti ... pa vidim srečo.

EVRIDIKA: Srečna sem samo jaz.

ORFEJ: Zakaj si srečna?

EVRIDIKA: Zato, ker plešem.

ORFEJ: Ne verjamem. Plesala si tudi prej.

EVRIDIKA: Moraš mi verjeti. Reci, da mi verjameš.

ORFEJ: Ne verjamem.

EVRIDIKA: Kako si krut. — Začela sem plesati nove plese; mislim, razumeš, mislim. In ker mislim, sem lahko neumna in plešem neumne plese. Čutim tvoje oči in tvojo kožo in nisi vsak dan drugačen, čisto drugačen od vrha do tal, kot se je to do danes dogajalo z mojimi ljubimci, zato lahko plešem vsa napeta kot marmor, vsa mrzla kot led — odkar gorim — sem lahko mrzla kot led.

ORFEJ: A si srečna?

EVRIDIKA: Kaj pa je to?

ORFEJ: Ti je lepo ...

EVRIDIKA: Ne misli na to ... ne vem ...

ORFEJ: Si kaj želiš?

EVRIDIKA: Kako neki. Kaj je to — žele ti?

ORFEJ: Te naj poljubim?

EVRIDIKA: O čem govoriš?

ORFEJ: Poljubil te bom.

EVRIDIKA: Poljubi me. Srečna sem in dobra, vsi me lahko poljubijo in tudi jaz poljubim vse.

ORFEJ: Ugasni luč in se sleci.

EVRIDIKA: Zakaj bi naj ugasnila luč in zakaj bi se naj slekla?

ORFEJ: Evridika! Evridika!

EVRIDIKA: In zakaj ne bi ugasnila luči in zakaj se ne bi slekla? Ne bom ugasnila luči, slekla se pa bom (*postavi se v motno rdečo svetlobo in se slači. Orfej pride k njej in jo objame.*) Zdaj me pa objemaš. En trenutek eno, pa takoj spet drugo. Kako lepo!

ORFEJ: Ali veš, kaj bi rad?

EVRIDIKA: To, kar delaš — in to, kar govoriš.

X.

Klinika. Orfejeva soba.

Instrumentarka govori Orfeju, Orfej ji ne odgovarja.

Umika se njenim besedam.

INSTRUMENTARKA: Bolnik ni več igrača narave, temveč igrača naših domislic.

ORFEJ (*molči*)

INSTRUMENTARKA: Narava ni razumela zdravil, zdaj naše domislice ne razumejo več narave. (*Orfej molči.*)

INSTRUMENTARKA: Lončar ve, da lahko naredi lonec, usede se k vretenu in res naredi lonec. Lončar ZNA narediti lonec. Ti, Orfej, pa ne znaš rešiti človeka. Niti ene operacije ne znaš zanesljivo izvesti in nikoli ne moreš točno napovedati rezultata. Umetnosti se je mogoče učiti. Ni je pa mogoče znati. Prav to je tisto, kar jo dela umetnost.

ORFEJ: Ne hvali me.

INSTRUMENTARKA: Če bi bil lončar, bi bili lonci sad tvojega znanja in tvojega dela, bili bi tvoji lonci. Tvoji rešeni pacienti pa so sad tvoje umetniške sreče. (*Orfej molči.*) Vedno si bil v temi. Tvoje tveganje je tavallo med tisočimi neznankami tvojih aparatov, pa trenutkov, pa bolnih človeških teles.

ORFEJ: Ravno nasprotno.

INSTRUMENTARKA: Odkril si desetine drznih metod, a o njih več toliko kot šofer o svojem avtu: ve, kako deluje motor, a skonstruirati ga ne bi vedel. Še opisati ne, morebiti. Tisoč zdravnikov ti je s svojimi dognanji pripravljalo pot, tisoč inženirjev je polagalo svoje ideje v tvoje aparate, vse življenje študiraš, kaj pravzaprav sploh delaš, komaj si nekaj zapomniš, že je vsega preveč in si prisiljen to ali ono shranjevati v pozabo.

ORFEJ (*molči*)

INSTRUMENTARKA: Umetnik je — v tem je paradoks — prav tak kot delavec, ki brez misli pritiska na gumb in streže pošasti-tovarni in pošasti produkciji, ki ju ne more obseči s pogledom, lahko ju sprejema samo kot vsi potrošniki — tako da je tovarna zanj ime tovarne, proizvodnja pa zaščitni znak.

ORFEJ (*molči*)

INSTRUMENTARKA: Ljudje smo se izgubili v poplavi svojih lastnih uspehov. Zdaj se ženemo za novimi uspehi, da bi se še bolj izgubili.

ORFEJ: Sijajno je biti izgubljen.

INSTRUMENTARKA: To je tako, kot biti mrtev. Smrt je tista neznanka, ki nas tako draži in privlači. Vsi skupaj počenjamo kolektiven samomor.

ORFEJ: Banalno. Počenjamo ga že od takrat, ko smo se odločili, da ne bomo več opice. Ko nam je nehalo ugajati, da smo opice. Pesniki obrednih plesov in pesniki kamnitih nožev in pesniki laserjev — vsi ti so vedno pogumno nosili zastave armad, ki korakajo v morje. Ali ni to lepo?

XI.

Bar Had. Hodnik, ki pelje h garderobam.

NEZNANEC: Prijateljicam si razdelila kostume, Evridika. Boš od zdaj vedno plesala samo čisto naga?

EVRIDIKA: Na svidenje, prijatelj. Nikoli več se ne bova videla.

NEZNANEC: Zakaj ne rečeš kot vedno — ljubi moj?

EVRIDIKA: Ljubim samo Orfeja.

NEZNANEC: Zakaj ravno njega?

EVRIDIKA: To se vprašujem tudi sama.

NEZNANEC: Bilo je tako lepo ta mesec, ko si tu plesala.

EVRIDIKA: Sem ti prijala?

NEZNANEC: Vsem si prijala. Kdor te je spoznal, je obvisel na tebi.

EVRIDIKA: Zdaj bi jim še bolj: ni namreč lepšega kot spati z ženo svojega bližnjega. Z ženo, ki jo je ljubezen spremenila v privatno last našega prijatelja.

NEZNANEC: Evridika! Evridika, kaj se poročiš z Orfejem?

EVRIDIKA: Za kakšno me pa imaš?

NEZNANEC: Hvala bogu.

EVRIDIKA: Vseeno bi se pa morala poročiti z Orfejem. Pravzaprav je še huje — takó je, kot da sem se z njim že poročila. Takó je, kot da sem z njim že deset let poročena.

NEZNANEC: Tako zelo ga imaš rada?

EVRIDIKA: Tako je. Pa spet ni tako. Ne morem brez njega. Ne morem drugače, kot da ga hočem imeti čisto zase. Uživati ga hočem do zadnjega vlakna, do zadnje kretnje, do zadnje besede. Znebil se je svoje konvencionalne žene — zdaj pa naj dobi novo konvencionalno ženo?

NEZNANEC: Srečo ima, ta Orfej! Ali lahko katera ženska takó globoko prodre v moškega, kot se to tebi posreči z najbolj pustimi besedami? Ali je mnogo žensk, ki lahko takó hitro in tako grozljivo prežamejo moškega s svojim telesom? Tvoji udi so čarobne iglice, čeprav so pod rdečo svetlobo žarometov meso kot vsaki drugi udi.

EVRIDIKA: Ljubila sem ga, dokler sem ljubila vse moške. Bila sem hčerka prav vsem, ki so me pogledali ali ki so se me dotaknili. Lahko sem jih nemo občudovala in bliskovito posnemala. Lahko sem jih spominjala razsežnih gozdov mladosti — od mene so se lahko naučili vseh igric, ki so jih že davno pozabili. Kdorkoli me je pogledal, sem mu lahko bila mati. Potrgala sem kačje glave njegovim skrbem. Njegove bolečine sem polovala z mrežami, jih zmetala na kopno in pustila, da so se zadušile. Vsakogar, ki je vsaj nekoliko želel biti majhen, sem ogrela. Utrujala sem jih, kot da sem njihova hčerka, in prizadejala sem jim tiste pošastne bolečine, saj so kmalu doživeli trenutke, ko so morali dati iz rok svojo igračo, čisto nenadoma in ne da bi bili hoteli. Omejila in oslepila sem jih bolj kot najbolj skrbna mati. Takó sem se tudi njega dotaknila kot prezeblega ptička — in v zaprtih dlaneh sem ga ogrela, da je začel prepevati. Kako sladko prepeva! — Danes ljubim samo še njega, on mi je vse — sploh ga ne ljubim več. Jemljem mu z obema rokama, ničesar mu pa ne morem dati.

NEZNANEC: Evridika, nikoli nisi razmišljala, kaj komu daješ in kaj kdo daje tebi. Nikoli te ni skrbelo, kako je z drugimi, kaj šele da bi te bilo skrbelo, kako je s tabo. Druge si jemala kot dež ali kot sonce, sebe pa nisi jemala niti za las drugače. Če je sijalo sonce, si se smejala,

ker bo kmalu padal dež, in ko pada dež, je svet tako odprt. Ko je padal dež, si se smejala: Ker bo kmalu sijalo sonce, ko pa sije sonce, je svet tako rumen. Evridika, zakaj si se spremenila. Evridika — bodi, kot si vedno bila. Evridika, tu je nekaj narobe. Bojim se zate, Evridika. Bojim se zate.

EVRIDIKA: Na svidenje. Ne boj se. Tako kot je, je prav. Tako kot bo, bo prav. Če ti je pri srcu tesno, pa si zapoj.

NEZNANEC: Ne znam peti, Evridika.

XII.

Klinika. Operacijska dvorana.

Luči na aparatih utripajo. Pridušen, rezek zvok: alarm. Ekipa se zbira. Na operacijski mizi leži telo, povsem pokrito.

ŠEF: Tu ni rešitve.

ANESTEZIST: Smo končali?

ŠEF: Ona je končala.

SPECIALIST ZA ZMRZOVANJE: Pa, Orfej, mogoče bi on?

ŠEF: Tudi če bi smrt sama hotela, tu ne bi izpesnila življenja.

INSTRUMENTARKA: Vseeno bom poklicala Orfeja.

ŠEF: Orfej ni več uporaben.

INSTRUMENTARKA: Čisto zagotovo tega ne vem.

ŠEF (*Jo prime za roko in odpelje nekam v stran*): Priznajte, imate ga radi. Vse bi dali, da bi spet operiral.

INSTRUMENTARKA: Tu gre samo za to shlajeno ženo, za majhen kanček upanja.

ŠEF: Vajini imeni sta bili vedno povezani.

INSTRUMENTARKA: Saj je čisto vseeno. Tej ženi nihče več ne more škoditi . . .

ŠEF: Ta žena je že devet minut klinično mrtva.

INSTRUMENTARKA (*ga ne posluša, pritisne na rdeč gumb, govori v telefon*): Dajte mi laboratorij. — Na ta znak je Orfej vedno pritekel. (*Nekaj časa mine v popolni tišini.*)

ORFEJ (*priteče, natakne rokavice, zapodi se k bolnici, jo za hip odgrne*):
EVRIDIKA!!!

II. dejanje

I.

Klinika. Predsoba operacijske dvorane.

INSTRUMENTARKA: Možgani so se ji spremenili v kašo. Beljakovine so razpadle, kot tiste v gnilih jajcih. Znanost ljudi je nezaslišano napredovala, samo tisto glavno ji še manjka: da bi ljudje lahko umetno

— ne samo z genetskim izborom in šolami — razbijali svoje možgane, prostornino svojega miselnega in čustvenega sveta. — Tudi če Orfej izumi zanjo kakršnekoli možganske proteze ali celo umetne možgane, ona ne bo nikoli več taka, kot je bila.

ŠEF: Moral bi biti pevec, to je strahota, da je kirurg.

ORFEJ (*pride in se preoblači*).

ŠEF (*odide*).

ORFEJ: Priznam, da uživam.

INSTRUMENTARKA: S smrtjo si se bojeval pošteno. Ljudi, ki so viseli na nitki, si previdno izvlekel — čeprav je nitka nihala in se je trgala. In izvlekel si jih nepoškodovane. Zdaj pa hočeš preslepiti smrt — ta proces, ki je tako neizprosni, da je že banalen. To moč, ki se ji lahko upira kvečjemu dete. Ko sem bila še otrok, sem še lahko razmišljala o njej. Polna naivne in neizmerne groze. A kasneje ne moremo izgubljati časa s tako vsakdanjostjo.

ORFEJ: Vsakdanjosti so najbolj neumne in najbolj bolijo.

INSTRUMENTARKA: Ljudje umro. Nihče se še ni uspešno uprl. In ti se boš? Ljudje umirajo z vsakim dnem, z vsako uro — res, poskušamo zavirati to dogajanje. Vedno ga poskušamo zavirati, to vidiš po tem, da smo včasih siti zaviranja in se vržemo v življenje, ki je smrt, pijani in razdraženi kot čebela, ki hoče pčiti slona. Življenje je strast in tudi smrt je strast. In ti se boš uprl? Pa niti ne zase, za nekoga drugega?

ORFEJ: Evridiko ljubim.

INSTRUMENTARKA: Evridika je sama skočila v reko.

ORFEJ: Blodnja.

INSTRUMENTARKA: Poslovala se je od enega izmed članov orkestra. In od cip in natakarev v baru. Vsem je kupila drobna darilca: za slovo. Darilca je kupovala tri dni pred usodnim trenutkom. Vsak dan se je videvala s tabo. — In ko je skočila v reko, je priletela na traverzo. Ljudje so jo klicali, prosili, naj vztraja. Bila je ranjena. Z muko se je s široke traverze nagibala proti vodi. Gasilci so jo že skoraj dosegli, ko se je s poslednjo močjo priplazila do roba traverze in planila v vodo. V reko so poskakali reševalci. Morala se je potopiti hitro kot vidra, da jim je lahko ušla. Ušla za tistih deset minut, preden so jo s kavljem odkrili in bliskovito prepeljali na kliniko.

ORFEJ (*raztresen*): Menda ji še nisem vsega povedal. Nisem ji še zapel zadnje pesmi ... Če bi jo slišala ...

INSTRUMENTARKA: Mislim, da je slišala preveč. Preveč vsega si ji povedal. Preveč si ji pel. Vse priče so potrdile, da je bila srečna, kot še nikoli. Bila je preprosto preplavljena od sreče in še več: ljubezni.

ORFEJ: Revica, hotela je sanjati.

INSTRUMENTARKA: Ti si pa star in pust. Hočeš jo iztrgati sanjam, hočeš, naj živi in naj se v lepem trenutku zaneseno pusti dotolči.

ORFEJ: Ne, jaz sem mlad. In rad bi sanjal skupaj z njo. To je bilo tako lepo življenje, to življenje brez življenja.

INSTRUMENTARKA: Ti sanjaš celo to, da si sanjal. Celó sanje si si naredil v svojih sanjah. Celo v sanjah sanjaš o svojih sanjah.

ORFEJ: Jaz sem mlad. Zato pa nisem samo na strani sanj. Sem na strani življenja. Dihal bom njene ledene ustnice, pa jih bom ogrel. Dotikal se bom njenega razpadlega telesa, pa ga bom strnil.

INSTRUMENTARKA: Človek lahko zbujal ljudi: a le v tistem hipu, ko ne misli, ko ne izbira gumbov na aparatih. Ampak ko ga preplavijo čudežne dežele, pozabljene nekje v njem samem. Z nobeno pridnostjo, vztrajnostjo, zbranostjo ne more znanost narediti niti ene človeške celice. Niti amebe ne moremo narediti.

ORFEJ: Čudež življenja ni prav nič čudežen. Tak je kot drugi čudeži.

II.

INSTRUMENTARKA: Zatrli sem v sebi zadnjo sled ugodja. Zadnjo sled počasnosti. Zdaj sem v resnici stroj.

ŠEF: Kaj ti je žal?

INSTRUMENTARKA: Ne, ampak ne morem več.

ŠEF: Več ti ni treba.

INSTRUMENTARKA: Vedno sem verjela, stroj je stroj, ampak stroji so bolj občutljivi od ljudi. Dotikati se jih moraš z rokavicami. Ne morejo se braniti, zato ti kar odpovedo. Zbeže.

ŠEF: Samo da Orfej spet ustvarja. Presegel je samega sebe. Že štiristo ljudi je obsodil na življenje. Na počasno, banalno raztapljanje. Na preminevanje brez vzvišene odločnosti.

INSTRUMENTARKA: Tak je kakor igralec tenisa. Ljudi, ki jih razborito življenje kot žoge požene proti smrti, ti ujame in jih odbije nazaj. Vrne ljudi tja, odkoder so padli. In to je veliko. Kolikokrat bi bili pripravljeni kaj vem kaj žrtvovati, samo da bi bili zvečer tam, kjer smo bili zjutraj. — Kaj hočem, jaz sem samo njegov lopar — ne morem premikati niti sebe, kaj šele njega.

ŠEF: Saj je oživil svojo plesalko!

INSTRUMENTARKA: Da. Uredil ji je živce, možgane, spomin. Vse je zglajeno, počesano, malce umetno. Prej se je bal, bila mu je ljubezen, zdaj se je veselil, postala mu je marioneta.

ŠEF: Odpeljal jo je iz tistega samopašnega bara.

INSTRUMENTARKA: Iz Hada? Ne, zdaj jo šele pelje iz Hada. Šele vodi jo iz kraja, kjer je življenje — nič tistega, kar srečujemo v življenju. Pač pa samo esenca. Samo esenca, ki naj pomeni zvok odprtega neba; razcvetelo vejo; sonce na gladini; najtežje udarce in najvišje želje...

ŠEF: Ljubosumna si. — Jaz se pa bojim zanj. Pripeljal jo bo nazaj v bar Had, naj bo takšna, kot je bila, ona bo spet plesala, on bo spet pil.

INSTRUMENTARKA: Ne, ne. Ne bo tako. Zmagoslavno jo bo pripeljal v svet, ki je tako lep, da je zbežala pred njim. Pokazal ji bo zdrave gore, nedolžna jezera, nevzgojene živali, oblake brez umetnih primesi, naučil jo bo piti naravno limonado iz brušenih kozarcev.

ŠEF: To je vse lepo in pravilno.

INSTRUMENTARKA: Dva meseca nisva spala, nisva jedla, nisva imela časa dihati. Asistenti so nama cepali od utrujenosti. Ti si naju včasih gledal skozi šipo in izpolnjeval formularje, naročilnice, telefoniral.

ŠEF: Saj to vaju čez vse veseli. Saj sta vedno delala tako!

INSTRUMENTARKA: In vedno sva se ubijala. Danes sem ožeta in prazna. V meni tli ena sama besna želja; ta želja me grize skozi vso sluzasto nemoč, zato dobro razumem Orfeja, tak je kot jaz, ves je en sam samcat krik; biti nor, biti nor, biti nor!

ŠEF: Bi šla z mano! Čez dva dni na dopust. Odletiva v Afriko. Sezona za leve se je začela.

INSTRUMENTARKA: Zame je vseeno. Jaz se lahko tudi danes zvečer napijem. Ampak Orfej ima plesalko.

ŠEF: Saj je zdrava. Ves svet se čudi, ves svet polemizira. Ampak Evridika je zares povsem zdrava.

INSTRUMENTARKA: Orfej pa je mrtev. Vsaj za nekaj časa, vsaj za ... vsaj, dokler spet ne začne piti ...

ŠEF: ... tega ne bo ...

INSTRUMENTARKA: Mrtvi so zahtevni. Mrtvi si želijo življenja. Vsi mrtvi si želijo življenja. Po tem jih spoznaš. In mrtvim je življenje dragocen prah, ki ga ne smejo in ne morejo razsipavati. Mrtvi — ali vsaj umirajoči — srkajo ves svet v vsakem trenutku. In vsak trenutek jih tako opaja, da pozabljajo. Pozabljajo, da bi morali — če le gre — hitro hitro bežati iz sveta mrtvih, iz svojega gnilega podzemlja. In naredijo to, česar ne bi smeli: ozrejo se.

ŠEF: Kako ozrejo? Naprej? Nazaj? V smrt? V življenje?

INSTRUMENTARKA: Pri vsem razvoju tehnike device vseeno ne smeš ugrizniti že prvi dan. Ozrejo se v tisto mehko, česar edina vrednost je skrivnost. Ozrejo se v nastajanje.

ŠEF: Če se nemarno ozreš v nastajanje, potem prihodnost izgine, preteklosti pa ni več. Ostane samo sedanjost.

INSTRUMENTARKA: Sedanjost je trenutek. Trenutek je kot plamenček vžigalice.

ŠEF: Orfej je previden.

INSTRUMENTARKA: Orfej prihaja iz dežele mrtvih.

III.

Klinika. Prostorna, skrajno udobna bolniška soba s tremi velikimi okni in eno posteljo.

INSTRUMENTARKA: Sama vidiš, da je trmast. Pregarjal te bo, dokler se ne zmeša tebi ali njemu. Moraš si sama pomagati. Moraš ga preliščiti.

EVRIDIKA: Zanj bi naredila vse. Bila bi presrečna, če bi mu lahko kaj pomagala. Zame pa ... želela bi si samo miru. Malo miru.

INSTRUMENTARKA (*previdno*): Jaz vaju vedno obravnavam nekako skupaj...

EVRIDIKA: Takrat sem hotela zbežati proč od vsega. Kako trapasta sem bila, vse tisto sem naredila samo, ker sem hotela malo miru... Uspelo mi je zbežati proč od vsega.

INSTRUMENTARKA: Potem ti bo še lažje igrati. Preprosteje goljufati.

EVRIDIKA: On je mene goljufal. Z vsako besedo, z vsako kretnjo je proslavljal svojo razumsko hladnost — in opazoval mene, kako mi spodrsne zdaj tu, zdaj tam. Ob meni je čutil, da je dober in velik. Banalno: živel je na moj račun.

INSTRUMENTARKA: To si zdaj nenadoma opazila?

EVRIDIKA: To se zdaj najbolj kaže: hoče, naj plešem. Jaz pa sem prav zaradi njega tako silno hotela, da ne bi nikoli več plesala.

INSTRUMENTARKA: Torej si vendarle zaradi njega...

EVRIDIKA: Ne samo zaradi njega. Videla sem, kako ga uničujem, košček za koščkom. Hotela sem si to preprečiti. Najina ljubezen pa je bila tako enkratna, nenavadna, lepa, da se je nisem mogla odreči. Dajala sem jo iz rok in jemala sem jo nazaj v roke. Nekaj v meni se je stiskalo. Nekaj me je preplavilo in zagledala sem nekje daleč pred sabo neko smešno upanje... upanje, da bom ohranila njega in bom hkrati za vse čase ohranila najino ljubezen. Nekaj v meni je dozorelo, kot bi me bila pičila kača, sem postala panična, kot da se je kačji strup strjal v meni...

INSTRUMENTARKA: Kako hude so te reči, če jih poslušáš. In kako jasne se ti zdijo, ko jih pomagaš razreševati. No, to kar si preživela, ti danes daje moč. Lahko mu zares nekaj daš.

EVRIDIKA: Vedno sem mu bila lutka. Torej bi spet morala biti lutka za otroke.

INSTRUMENTARKA: Orfej pa otrok! Daj, razveseli otroka, zapleši mu. Moraš mu spet zaplesati; on bo zapel in zaigral, ti boš zaplesala — oba se bosta razvedrila in spet začutila razsežnosti.

EVRIDIKA: Samo tega ne...

INSTRUMENTARKA: Jaz tega ne vem. A ti misliš: če se ti bojiš življenja, da se ga tudi on boji?

EVRIDIKA: Ne bojiva se življenja. Ampak Orfej bi se ga morda prestrašil. Tako bi bil presenečen, da mu ne bi verjel. Pa bi se prestrašil.

INSTRUMENTARKA: A ti ne?

EVRIDIKA: Mogoče tudi jaz.

INSTRUMENTARKA: Kako moreta tako? Tako nežna, krhka, občutljiva? To je tako fantastično... taka stara preprosta pesem...

EVRIDIKA: Orfej bi me nenadoma videl vso drugačno. Nisem se spremenila. On se je. Zdaj bi me odkril. Pa če bi plesala zares ali ne. Če bi lagala ali ne. Z mrzlimi očmi bi prodrl pod mojo goloto, jo razrezal, razpredel... polastil bi se me. Vzel bi me in naredil iz mene predmet.

INSTRUMENTARKA: Ti plešeš, on te gleda. Ti plešeš, naj te on v tem času premetava po rokah in obtesava? Imela si toliko moških in več, kako se nas nič ne dotakne, če nočemo . . .

EVRIDIKA: Nemogoče je že to, da bi me zamenjal za tisto živo predstavo, ki je gorela v njegovih prsih. Njegov spomin je nekoč sestavil romane okoli mojih bokov. Armade slik so me oblekle. Dal mi je vse bogastvo, ki ga je imel. — Zdaj pa je čisto vse vzel nazaj. Še več — zdaj je vzljubil svoje delo, ker mu je dalo mene. Zato me bo gledal tako, kot me vsak dan gleda na vizitah, na obiskih. Zabodel bo vame skalpel pogleda — in potem bo vedel vse.

INSTRUMENTARKA: Vseeno zapleši. Ples poživi duha. Ples prebudi tisto, kar smo že davno imeli za pozabljeno. Ples podre jetniške zidove naših teles.

EVRIDIKA: Žal ne samo to. Ples podre jezove našega duha. Ples zbudi kalne vode, ples nažene v tek kalne vode, ki rušijo vse pred sabo in nosijo razbitine v smer, odkoder ni povratka. Zato mu ne bom zaplesala. (*Obstane, kot da bi nekaj slišala.*)

INSTRUMENTARKA (*jo natanko opazuje*).

EVRIDIKA (*se muči sama s sabo. Prisluškuje nečemu nevidnemu. Nekaj čudnega jo prevzema*): Tako lepo igra.

IV.

Orfej uči Evridiko plesati. Glasba, ki jo predvaja, je zdaj grozljiv kaos, zdaj nežno sozvočje klasike . . .

INSTRUMENTARKA (*ga zaman svari*): Obrača se k tebi, da bi v njenih očeh zagledal svoj obraz. Pa se ne boš videl.

ORFEJ: Videl se bom.

INSTRUMENTARKA: Tega ti ne privoščim.

V.

Instrumentarka skuša Orfeja prepričati, da je njegova pretirana dirka za napredkom, tekmovanje z vsemi, ki delajo podobne reči kot on in z vsemi, ki delajo še več kot on, prava blaznost. Orfej ve, da je njegovo delo samo kaplja v morju ob vsem, kar se da narediti, ve, da je ravno tako nadomestljiv, kot vsi tisti, ki jih rešuje in so za njih morda v mislih sorodnikov že pripravljene osmrtnice, ki jih imenujejo »nenadomestljive«, a vseeno hoče narediti čim več. Saj bi lahko ženo, Evridiko in delo — vse to združil v skladnem ravnotežju, samo če ne bi do kraja izrabljaj samega sebe. Instrumentarka mu svetuje potrpežljivost.

Tudi to, naj Evridika zapleše, je samo vztrajanje v boju za nemogoče. — Evridika lahko zapleše tako, kot je plesala, a nikoli tako, kot jo je on videl plesati, saj se je on sam spremenil.

VI.

Instrumentarka hoče prepričati Orfejevo ženo (ta se potem, ko je slišala po televiziji o dogodkih z Evridiko, nenadoma hoče vrniti k možu), naj še malo počaka. Ker si bo Orfej v mirnem življenju ob njej še bolj zaželel daljave — Evridike ... Žena pa se vrne k Orfeju. Prisluhne Orfeju, ko ji govori o težavah z Evridiko, vsa srečna je, ko vidi, da je zdaj še bolj potreben pomoči ...

V Orfeju pa samo še poglobi razklanost ...

VIII.

Klinika. Operacijska dvorana.

Žarometi prižgani.

Prizor je popolnoma fantastičen. Orfej pritiska na neke gumb: svetloba se izredno hitro spreminja, električni zvoki parajo Evridikino zavest.

ORFEJ (zlagoma ritmično ponavlja): Pleši! Pleši!

EVRIDIKA (pribeži v ospredje): Pozabil je name. Nič drugega noče, samo to, da plešem!

ORFEJ: Pleši! Pleši! (Zapoje banalno popevko, tisto, ki je trenutno moderna, pa spet kot krotilec kač ponavlja): Pleši! Pleši! (Hodi v velikih krogih okoli Evridike): PLEŠI! PLEŠI! PLEŠI!

EVRIDIKA: Pozabil je name. Tedne in tedne me posiljuje! Ne dela drugega — samo rine vame! Ne morem več!

ORFEJ (Izgubi oblast nad sabo, histerično zajoče. Potem teka z mokrimi očmi okrog in sika skozi zobe): Evridika, pleši! Vrne se! Evridika, zdaj greva na pot! Dolgo, dolgo pot proti svetlobi! Evridika!

Evridika nenadoma začne plesati.

Evridika in Orfej izgineta v temi. Banalna pesem. Evridika v temi pleše.

INSTRUMENTARKA (priteče, šepeta, prestrašena): Zaplesala je! Na pomoč! Zaplesala je!

ŠEF (pride od nekod s hodnika, s pipo v roki, to ga zmede, ne ve, kam bi odložil pipo): Že? Danes?

ORFEJ (Histerično kriči. Bega iz teme v svetlobo in nazaj.): Luč.

Evridika na pol razgaljena stiska svoje prsi, trese stegna, izziva. S sebe trga zadnje koščke obleke. Zapeljivo se reži: klasičen bedast striptiz — tak, kot ga je pač Evridika vedno plesala v baru. Orfej plane k svojim aparatom.

INSTRUMENTARKA: Orfej, ne smeš!

Orfej pritisne neke gumb: slepeča svetloba napolni prostor, izredno visok piskajoč zvok kot bič oplazi Evridiko, da otrpne v zraku in se počasi zgrudi.

ŠEF: To je umor!

INSTRUMENTARKA: Tiho! Čustva so glasba, ko zahrume preveč, je konec harmoničnega spanja, ki ga strokovno imenujemo življenje.

ŠEF (*odtrga Orfeja od instrumentov in ga blago pokara*): Spet si bil ne-previden!

Evridika leži na tleh. Zvija se, kot da še pleše.

Čez čas prinesejo nosila.

Svetloba se umiri.

IX.

Klinika. Orfejeva soba.

Orfej leži na mizi in skuša spati. Instrumentarka vstopi.

INSTRUMENTARKA: Orfej, samo tebe še čakamo.

ORFEJ: Jaz bom tu.

INSTRUMENTARKA: Saj bo samo skromna upepelitev. Tam boš prav tako sam, kot si tu.

ORFEJ: Spal bom.

INSTRUMENTARKA: Vem, da si utrujen. A temu zdaj se ne moreš izogniti.

ORFEJ: Hočem se!

INSTRUMENTARKA: Tvoja uradna dolžnost je, da pogledaš, kako so izrezali in konzervirali njene možgane. Saj si jih ja ti predelaval! Samo telo boš videl — razrezano in označeno, samo prijazno človeško meso, ki je tako naravno in nepomembno kot mi vsi.

ORFEJ (*Kriči.*): Ne maram pogrebov! Dobro veš! Zgini! Sama glej upepelitve! Uživaj!

INSTRUMENTARKA (*ga prime za roke*): Morava se pogovoriti. Danes, to uro, to minuto. Orfej, prosim te, zberi se za minuto, deset sekund, moraš me poslušati...

ORFEJ (*tuli kot blazen*): NEEEEEE!

INSTRUMENTARKA: Orfej, mene poznaš. Prijateljica sem ti bolj, kot si si ti sam prijatelj. Čistim za tabo. Čistim za tvojo genialnostjo. Poslušal me boš. Danes me boš končno poslušal. Šel boš z mano. Sežgali bomo truplo plesalke iz bara Had. Truplo tvoje lepe striptizete.

ORFEJ: Striptizete? Kakšne striptizete? Ne poznam nobene striptizete.

INSTRUMENTARKA: Zdaj vsaj veš, da to ni bila Evridika. Zdaj vsaj veš.

ORFEJ (*Nenadoma onemi. Vstane, premika se po sobi, razmišlja, razburjen je.*)

INSTRUMENTARKA (*ga gleda z neprikritim upanjem*).

ORFEJ (*patetično in s hripavim glasom*): Bila je Evridika. Bila sva srečna v srečnem svetu. Zdaj je mrtva.

INSTRUMENTARKA: Torej je mrtva? Končano je? Pridi z mano, upepelitev bi že morala biti, samo tebe čakamo.

ORFEJ: Mrtva je striptizeta. Plesalka havajskih plesov iz bara Had. Plesalka pa ni bila Evridika, sama si rekla.

INSTRUMENTARKA: Pridi, sam boš videl.

ORFEJ: Poslušaj, zdaj mi je tega dosti. Kaj me brigajo neke striptizete, moja Evridika...

INSTRUMENTARKA: To je bila tvoja peta Evridika. Tvoja peta Evridika, odkar te poznam. Razumi vsaj zdaj!

ORFEJ: Oprosti, kako peta?

INSTRUMENTARKA: Vsakih toliko let imaš drobno, skrito ljubezen. Kratkotrajno, burno, nesrečno. In kar je najhuje — enkratno. To pa zato, ker imaš drobne, ljubke amnezije. Orfej, tak mož, kot si ti... vsaj to peto Evridiko si zapomni! Vsaj to peto, prosim te!

ORFEJ (*zakriči*): Pusti me!

INSTRUMENTARKA: Naj take stvari vedno znova gledam? Kako neki jih naj? — Onesrečil si prijazno dekle. Ti si kriv njene sreče in njene smrti.

ORFEJ: Prosim te, pusti, da zaspim.

INSTRUMENTARKA: Ne. Že nekajkrat sem te tako pustila zaspati. Smilil si se mi. Ne! Ne boš spal!

ORFEJ (*zapre oči, globoko diha*).

INSTRUMENTARKA: Prav. Pobegnil boš v spanec. Jutri boš iskal šesto, pojutrišnjem sedmo Evridiko. In nesrečen boš. In sam boš.

ORFEJ (*na pol v spanju*): Kako? — Ne vem.

INSTRUMENTARKA: Vedno znova praviš: Ne vem. Ti, ki veš vse. Vedno znova pozabiš, vedno znova ne veš, da je davno davno nekoč živelo dekle, lepo kot maj, sladko kot poletni večer, nežno kot muha enodnevica. To dekle je umrlo, še preden si znal reševati ljudi, pa še preden si se navadil piti in preden si se poročil.

ORFEJ (*skoči pokonci*): Tega dekleta nikoli ni bilo!

INSTRUMENTARKA: O, da, Orfej, živelo je.

ORFEJ: Najti jo moram.

INSTRUMENTARKA: Njeno telo, slučajna konstrukcija kemičnih spojin, je že davno razkrojeno.

ORFEJ: Ona živi! Ona še živi! Duham jo! Tipam jo! Slišim njene korake, ritem! Vidim jo!

INSTRUMENTARKA: Ne, Orfej, ne! Evridika je mrtva.

ORFEJ (*dolgo molči. Sedi in razmišlja. Nenadoma se prebudi, utrujen je in prestrašen*): Zakaj to? Zakaj sem ločen od samega sebe? Zakaj sem se izgubil v času, ki je prostor?

INSTRUMENTARKA (*ga boža po laseh*): Ne boj se stvari, ki so izgubljene. Ne boj se dni, ki so pretekli. — Ker si bil premočan, je bila tvoja ljubezen, Orfej, vedno odvisna samo od tebe samega. Zato je bila močnejša kot ti. Zato je bila težja kot ti. Zato si umrl, ko je ona umrla.

ORFEJ (*zakriči*): Ni res! Ni res! (*In zajoče. Tokrat nič histerično.*)